

ROZSUDOK V MENE SLOVENSKEJ REPUBLIKY

Najvyšší súd Slovenskej republiky v senáte zloženom z predsedníčky senátu JUDr. Eleny Závadskej, členiek senátu JUDr. Júlie Horskej a JUDr. Marianny Reiffovej v právnej veci navrhovateľky **M.**, bytom **S.**, proti odporkyňi **Sociálnej poisťovni v Bratislave**, Ul. 29. augusta č. 8, o preplatok na starobnom dôchodku na odvolanie navrhovateľky proti rozsudku Krajského súdu v Prešove z 15. mája 2009, č.k. 5 Sd/167/2008 – 24, takto

r o z h o d o l :

Najvyšší súd Slovenskej republiky rozsudok Krajského súdu v Prešove z 15. mája 2009, č.k. 5 Sd/167/2008-24 **z m e ň u j e** tak, že rozhodnutie odporkyne z 13. augusta 2008 číslo X. **z r u š u j e**.

Účastníkom náhradu trov konania **nepriznáva**.

O d ô v o d n e n i e :

Krajský súd v Prešove rozsudkom z 15. mája 2009, č.k. 5 Sd/167/2008-24, potvrdil rozhodnutie z 13. augusta 2008 číslo X., ktorým odporkyňa podľa § 107 ods. 1 zákona č. 100/1988 Zb. o sociálnom zabezpečení v znení neskorších predpisov (ďalej len „zákon o sociálnom zabezpečení“) a podľa § 259 ods. 1 zákona č. 461/2003 Z.z. o sociálnom poistení v znení neskorších predpisov (ďalej len „zákon o sociálnom poistení“) uložila navrhovateľke povinnosť vrátiť starobný dôchodok v celkovej sume 9 480 Sk, ktorý jej bol neprávom vyplatený za dobu od 6. júla 1991 do 5. decembra 1991 do 30 dní, lebo nespĺňala podmienky,

uvedené v § 3 nariadenia vlády č. 142/1983 Zb. o poskytovaní dôchodku niektorým pracujúcim dôchodcom z dôvodu, že jej zárobok v mesiaci jún 1991 presiahol sumu 22 000 Sk. Krajský súd považoval za preukázané, že Slovenská správa sociálneho zabezpečenia v Bratislave ako právny predchodca odporkyne nevyhovela žiadosti navrhovateľky z 5. septembra 1991 o poskytnutie výnimky a umožnenie poberať dôchodok popri zárobku pri výkone funkcie verejného činiteľa. Ministerka práce a sociálnych vecí Slovenskej republiky rozhodnutím podľa § 174 zákona o sociálnom zabezpečení zo 16. apríla 1992 č. 746/1992-SM žiadosti navrhovateľky o odstránenie tvrdosti zákona pri vykonávaní sociálneho zabezpečenia vyhovela a uznala výkon funkcie starostky obce v roku 1991 za zamestnanie, dohodnuté na určitý čas podľa § 3 nariadenia vlády ČSSR č. 142/1983 Zb. o poskytovaní dôchodkov niektorým pracujúcim dôchodcom. Nebola však splnená podmienka trvania zamestnania na dobu určitú, nepresahujúcu jeden rok, v dôsledku čoho poberala navrhovateľka starobný dôchodok od 6. januára 1991 do 5. decembra 1991, pričom od 6. júla 1991 do 5. decembra 1991 v celkovej sume 9 480 Sk jej neprináležal.

Vo včas podanom odvolaní navrhovateľka navrhla rozsudok prvostupňového súdu zmeniť a preskúmané rozhodnutie odporkyne z 13. augusta 2008 číslo X. zrušiť, lebo ministerka práce, sociálnych vecí a rodiny Slovenskej republiky rozhodnutím zo 16. apríla 1992 číslo 746/1992-SM vyhovela jej žiadosti o odstránenie tvrdosti zákona pri vykonávaní sociálneho zabezpečenia v celom rozsahu ustanovenia § 3 nariadenia vlády ČSSR č. 142/1983 s poukazom na znenie § 3 nariadenia vlády ČSSR č. 142/1983 Zb. Zdôraznila, že nikdy neprevzala dôchodok s vedomím, že jej bol vyplatený neprávom, alebo vo vyššej výmere ako jej patril a už vôbec nie pre nesplnenie ohlasovacej povinnosti.

Odporkyňa sa na odvolanie navrhovateľky písomne nevyjadрила.

Najvyšší súd Slovenskej republiky ako súd odvolací podľa § 250s v spojení s § 246c OSP preskúmal napadnutý rozsudok súdu prvého stupňa spolu s konaním, ktoré mu predchádzalo a dospel k záveru, že odvolaniu navrhovateľky je potrebné vyhovieť.

Podľa § 106 ods. 1 zákona o sociálnom zabezpečení oprávnený alebo iný príjemca dávky alebo služby sociálnej starostlivosti je povinný písomne ohlásiť príslušnému orgánu sociálneho zabezpečenia do ôsmich dní zmeny v skutočnostiach rozhodných pre trvanie nároku na dávku alebo službu sociálnej starostlivosti, jej výšku a výplatu alebo poskytovanie.

Podľa § 107 ods. 1, 3 zákona o sociálnom zabezpečení príjemca dávky, ktorý nesplnil niektorú jemu uloženú povinnosť, prijímal dávku alebo jej časť, hoci vedel alebo musel z okolností predpokladať, že sa vyplatila neprávom alebo vo vyššej výmere, ako patrila, alebo vedome inak spôsobil, že dávka alebo jej časť sa vyplatila neprávom alebo vo vyššej výmere, ako patrila, je povinný vrátiť dávku alebo jej časť odo dňa, od ktorého nepatrila vôbec alebo v poskytovanej výške: to platí najmä vtedy, keď nesplnil ohlasovaciu povinnosť, dávku vylákal alebo zamlčal niektorú rozhodnú skutočnosť.

Pre príjemcu dávky nárok na vrátenie dávky poskytnutej neprávom alebo v nesprávnej výške zaniká uplynutím troch rokov odo dňa, keď orgán sociálneho zabezpečenia túto skutočnosť zistil, najneskôr však uplynutím desiatich rokov odo dňa, za ktorý sa dávka vyplatila. Tieto lehoty neplynú počas konania o opravnom prostriedku, výkonu rozhodnutia, alebo ak sa na úhradu preplatku vykonávajú zrážky z dávky.

Podľa § 109 ods. 1 a 3 zákona o sociálnom zabezpečení ak organizácia nepodala hlásenie alebo nepredložila záznam buď vôbec, alebo nie určeným spôsobom alebo včas alebo podané hlásenie, predložený záznam alebo údaje potvrdené organizáciou boli nesprávne, a v dôsledku toho sa dávka poskytla neprávom alebo vo vyššej výmere, ako patrila, je povinná nahradiť neprávom vyplatené sumy.

O povinnosti zamestnávateľa nahradiť neprávom vyplatené sumy v zmysle § 109 ods. 2 zákona o sociálnom zabezpečení rozhoduje orgán sociálneho zabezpečenia, ktorý je príslušný rozhodovať o dávke. Nárok na náhradu neprávom vyplatených súm zaniká uplynutím troch rokov odo dňa, keď orgán sociálneho zabezpečenia zistil, že sumy sa vyplatili neprávom, najneskôr však uplynutím desiatich rokov odo dňa ich výplaty. Tieto lehoty neplynú počas konania o opravnom prostriedku a počas výkonu rozhodnutia.

Podľa § 110 zákona o sociálnom zabezpečení ak organizácia i príjemca dávky spôsobili, že dávka sa poskytla neprávom alebo vo vyššej výmere, ako patrila, zodpovedajú za vrátenie neprávom vyplatenej sumy spoločne a nerozdielne. Organizácia a príjemca dávky sa vzájomne vyrovnávajú podľa miery zavinenia. Spory o vzájomné vyrovnanie medzi organizáciou a príjemcom dávky rozhodujú v prvom stupni krajské sudy.

Z obsahu dávkových spisov vyplýva, že navrhovateľke bol na základe jej žiadosti priznaný od 1. januára 1981 starobný dôchodok.

Od 1. decembra 1990 bola navrhovateľka zvolená do funkcie starostky Obce S. na obdobie 4 rokov (§ 2 ods. 1 zákona č. 471/1990 Zb.).

Ak § 98 ods. 1 zákona o sociálnom zabezpečení stanovil, že sa starobný dôchodok nevypláca po dobu ďalšieho zamestnania po vzniku nároku na tento dôchodok a po dobu dočasnej pracovnej neschopnosti, po ktorú sa oprávnenému poskytuje nemocenské, pokiaľ vláda Československej socialistickej republiky neustanoví inak, potom nástup navrhovateľky do funkcie starostky obce mal za následok, že navrhovateľka prestala splňovať podmienky pre výplatu starobného dôchodku.

V konaní bolo preukázané, že navrhovateľka a ani jej zamestnávateľ do ôsmich dní podľa § 106 a § 108 zákona o sociálnom zabezpečení nespĺnili povinnosť hlásiť skutočnosť, že navrhovateľka od 1. decembra 1990 vykonáva funkciu starostky obce, hoci táto skutočnosť bola rozhodnou pre trvanie nároku na výplatu dávky.

Uvedeným nehlásením preto spoločne spôsobili, že sa dávka vyplatila neprávom a podľa § 110 zákona o sociálnom zabezpečení mali spoločne a nerozdielne zodpovedať za vrátenie neprávom vyplatenej sumy vo výške 9 480 Sk starobného dôchodku za čas od 6. júla 1991 do 5. decembra 1991.

Odporkyňa mohla preto požadovať vrátenie neprávom vyplatenej sumy len od obidvoch zodpovedných subjektov spoločne a nerozdielne podľa § 110 zákona o sociálnom zabezpečení. Odporkyňa preto nemohla navrhovateľku aj jej zamestnávateľa zaviazať zaplatiť preplatok na dávke samostatne s použitím § 106 až § 109 zákona o sociálnom zabezpečení a súčasne ich zaviazať zaplatiť preplatok spoločne a nerozdielne podľa § 110 zákona o sociálnom zabezpečení. Takýto postup by znamenal, že odporkyňa by mohla ten istý preplatok na dávke vymáhať tri razy na základe každého z uvedených rozhodnutí. Takýto postup však zákon nepredpokladal, lebo rozlišoval samostatnú a spoločnú zodpovednosť za preplatok na dávke. V prípade, ak preplatok zaviniť len zamestnávateľ, alebo len poberateľ dávky, bolo možné uložiť povinnosť vrátiť preplatok len tomu z nich, ktorý vznik preplatku spôsobil. Takýto postup prichádzal do úvahy aj v prípade spoločnej

zodpovednosti za preplatok. Ak teda poberateľ dávky aj zamestnávateľ spôsobili, že sa dávka vyplatila neprávom alebo v nesprávnej výške, potom nebolo možné zaviazať na jej úhradu len jedného z nich a nebolo možné zaviazať ich na náhradu ani samostatne. Z uvedeného dôvodu aj lehoty na rozhodnutie o spoločnej zodpovednosti za preplatok na dávke začali plynúť odo dňa vzniku preplatku (objektívna desaťročná lehota od 6. júla 1991 do 5. decembra 1991 a subjektívna trojročná lehota začala plynúť od 6. septembra 1991).

Treba uviesť, že individuálnu zodpovednosť za preplatok nemožno zamieňať so spoločnou zodpovednosťou aj vo vzťahu k počítaniu lehôt a aj vo vzťahu k správnym konaniam, ktoré sú pre každý z uvedených prípadov samostatné. Ak teda márne uplynula lehota na vymáhanie preplatku na dávke, ktorý vznikol zavinením poberateľa dávky aj jeho zamestnávateľa, potom odporkyňa nemôže osobitne rozhodnúť o zodpovednosti za preplatok len na základe samostatnej zodpovednosti jedného z nich a prípadne lehoty v takýchto samostatných konaniach voľne zamieňať. Rovnako nemôže spoločnú zodpovednosť na dávke nahradiť zodpovednosťou individuálnou, lebo ich vznik je podmienený samostatnými a celkom rozdielnymi právnymi predpokladmi.

Odvolaací súd zistil, že odporkyňa sa domáhala na Okresnom súde v Prešove (sp.zn. 2 E 1246/96) výkonu svojho rozhodnutia z 19. mája 1992 číslo X. prikázaním pohľadávky 9 880 Sk proti povinnému Obecný úrad S.. Nesprávnosť označenia povinného, ktorým bola Obec S. (nie jej výkonný orgán) spôsobila, že právo vymáhať preplatok na starobnom dôchodku navrhovateľky od jej zamestnávateľa márne uplynula, čo v dávkovom spise zaznamenala aj odporkyňa.

Hoci odporkyňa v rozpore so zákonom uložila navrhovateľke súbežne povinnosť vrátiť preplatok na dávke rozhodnutím z 19. mája 1992 číslo X., ktoré bolo neskôr zrušené, nemožno prehliadať skutočnosť, že svojím rozhodnutím z 30. júna 2003 číslo X. znova rozhodla o tom istom preplatku a zaviazala navrhovateľku aj jej zamestnávateľa vrátiť preplatok na dávke spoločne a nerozdielne, hoci pre takéto rozhodnutie už márne uplynula subjektívna lehota.

Z dôvodu, že do úvahy prichádzala len spoločná zodpovednosť za vznik preplatku na dávke, nemohla odporkyňa zmiešavať plynutie lehoty v rozličných správnych konaniach, lebo o vzniku preplatku sa dozvedela už 6. septembra 1991 a spoločnú zodpovednosť za preplatok

uložila navrhovateľke aj jej zamestnávateľovi po prvý raz až v rozhodnutí z 30. júna 2003 číslo X., teda po uplynutí subjektívnej lehoty, uvedenej v § 110 zákona o sociálnom zabezpečení.

Vzhľadom na skutočnosť, že individuálna zodpovednosť navrhovateľky neprichádzala a neprichádza do úvahy, ak preplatok vznikol zavinením jej aj jej zamestnávateľa, potom rozhodnutie o individuálnej zodpovednosti navrhovateľky z 19. mája 1992 číslo X., postupne zrušované a menené mohlo mať vplyv na márne uplynutie prekluzívnej lehoty len vo vzťahu k takejto individuálnej zodpovednosti. Jej výlučná zodpovednosť za preplatok však nie je daná, preto takéto rozhodnutie, postupne nahrádzané novšími rozhodnutiami o individuálnej zodpovednosti navrhovateľky za preplatok bolo potrebné zrušiť ako nezákonné. K takému záveru o potrebe zrušiť aj nahradzujúce novšie rozhodnutia o individuálnej zodpovednosti navrhovateľky dospeli aj súdy v predchádzajúcich konaniach, ktoré boli právoplatne skončené. Nemožno pritom nepripomenúť, že proti pôvodnému rozhodnutiu z 19. mája 1992 číslo X. podala navrhovateľka 1. júla 1992 včas opravný prostriedok, ktorý odporkyňa súdu predložila až 15. júna 1999. V liste, adresovanom navrhovateľke uviedla, že preplatok bude vymáhať od nej z dôvodu, že rozhodnutie, ktorým zaviazala zaplatiť preplatok Obecný úrad v S. je nevykonateľné.

Ponechala však bez povšimnutia skutočnosť, že pochybenia, ktorých sa proti posudzovaní druhu zodpovednosti za preplatok dopustila, nemôžu spôsobiť predĺženie plynutia prekluzívnej lehoty. Táto skutočnosť mala za následok, že subjektívna lehota na uplatnenie nároku na vrátenie preplatku na dôchodku od navrhovateľky a jej zamestnávateľa podľa § 110 zákona o sociálnom zabezpečení začala odporkyni plynúť 6. septembra 1991, kedy sa o preplatku dozvedela (o čom svedčí list adresovaný navrhovateľke) a márne uplynula 6. septembra 1994. Rozhodnutia o individuálnej zodpovednosti navrhovateľky alebo jej zamestnávateľa nemali na plynutie uvedenej lehoty žiadny vplyv.

Treba ešte pripomenúť, že účastníkmi správneho konania boli v tomto prípade príjemca dávky aj zamestnávateľ, lebo zodpovednosť za poskytnutie dávky neprávom alebo vo vyššej výmere ako patrila ich podľa § 110 zákona zaťažuje spoločne, pričom zánik spoločnej zodpovednosti v dôsledku márneho uplynutie prekluzívnej lehoty len vo vzťahu k jednému z nich má za následok uplynutie tejto lehoty aj vo vzťahu k druhému z nich, lebo zodpovednosť podľa § 110 zákona o sociálnom zabezpečení bola spoločná a nerozdielna.

O povinnosti zaplatiť sumu, ktorá predstavuje preplatok na dávke, bolo preto treba rozhodnúť jedným rozhodnutím v rámci jedného správneho konania a túto povinnosť uložiť spoločne obom účastníkom správneho konania v lehote, ktorá bola rovnaká pre každého z nich.

Pokiaľ odporkyňa v odvolaní uvádza, že povinnosť vrátiť preplatok uložila v inom samostatnom správnom konaní poberateľke dávky podľa § 107 ods. 1 zákona o sociálnom zabezpečení a v danom konaní zase navrhovateľke podľa § 109 zákona o sociálnom zabezpečení s tým, že priamo z § 110 zákona o sociálnom zabezpečení vyplýva ich spoločná zodpovednosť, podľa odvolacieho súdu je právne neprípustné, aby sa podmienky vzniku tej istej (spoločnej) zodpovednosti posudzovali v dvoch samostatných konaniach s inými účastníkmi, aby sa táto zodpovednosť zakladala dvomi samostatnými rozhodnutiami (ktoré nemusia byť vydané v jeden deň), a aby spoločná zodpovednosť vznikala až od dátumu, kedy obidve rozhodnutia nadobudnú právoplatnosť. Podľa odvolacieho súdu len ním označený procesný postup (pri ktorom sa podmienky vzniku zodpovednosti skúmajú v jednom správnom konaní za účasti oboch subjektov a pri ktorom sa záver o zodpovednosti vyslovuje v jednom rozhodnutí správneho orgánu) zodpovedá § 110 zákona o sociálnom zabezpečení. Zároveň len tento procesný postup vylučuje možnosť duplicitného vydania dvoch exekučných titulov (ukladajúcich povinnosť vrátiť ten istý preplatok) a umožňuje zodpovedne posúdiť, či a do akej výšky spoločná zodpovednosť zaťažuje príjemcu dávky a organizáciu (predstavujúcich navonok jednu stranu vzniknutého zodpovednostného právneho pomeru) vo vzťahu k druhej strane tohto právneho pomeru. Nezanedbateľným pozitívom takéhoto procesného postupu je, že už v tomto správnom konaní môžu vyjsť najavo skutočnosti, významné z hľadiska vzájomného vyrovnania podľa miery zavinenia príjemcu dávky a organizácie; objasnenie týchto okolností v rámci správneho konania môže predísť vzniku súdneho sporu medzi nimi.

Rozhodnutie odporkyne, ktoré bolo preskúmané súdom na návrh navrhovateľky, nezodpovedalo § 110 zákona o sociálnom zabezpečení, preto súd prvého stupňa pochybil, keď preskúmané rozhodnutie odporkyne potvrdil.

Odvolací súd preto napadnutý rozsudok prvostupňového súdu zmenil v zmysle § 220 OSP a preskúmané rozhodnutie odporkyne z 13. augusta 2008 č. X. zrušil.

O trovách konania rozhodol odvolací súd tak, že s poukazom na § 250k ods. 1 druhá veta OSP tak, že účastníčkam ich náhradu nepriznal, lebo navrhovateľka trovy nežiadala a odporkyňa nebola v konaní úspešná.

P o u č e n i e : Proti tomuto rozsudku nie je možné podať opravný prostriedok.

V Bratislave 30. júna 2010

JUDr. Elena Závadská, v.r.
predsedníčka senátu

Za správnosť vyhotovenia :
Mária Kráľová